

INNOVATION G'OYALAR VA KONFUTSIYLIK: JAMIYATDA O'ZGARISHGA MUNOSABAT – TUZATISH YOKI URF?

Student: Maxamadova Zilola

Scientific Advisor: Barno Ziyatova

University: Alfraganus University Faculty: Philology,

English Language Department Course: 2nd year

E-mail: zilolamuhammadova606@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada innovatsion g'oyalar va konfutsiylik qadriyatlari o'rtasidagi murakkab munosabat tahlil qilinadi. Innovatsiya jamiyatni modernizatsiya qilishga xizmat qilsa, konfutsiylik qadriyatlari barqarorlik, an'anaga hurmat va ijtimoiy tartibni saqlashni ta'kidlaydi. Tadqiqotda konfutsiylik ta'sirida shakllangan jamiyatlarda o'zgarishlarga munosabat ikki xil baholanishi mumkinligi ko'rsatib beriladi: biri uni jamiyatni yaxshilashga qaratilgan tuzatish deb biladi, ikkinchisi esa an'anaviy qadriyatlarga tahdid sifatida qabul qiladi. Maqolada, shuningdek, global o'zgarishlar sharoitida madaniy identitetni saqlagan holda innovatsiyalarni joriy etish masalasi ham yoritiladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, konfutsiylik qadriyatlari kuchli bo'lgan jamiyatlar innovatsiyalarni ehtiyotkorlik bilan qabul qiladi va ularni axloqiy hamda ijtimoiy me'yorlarga mos kelganda qo'llaydi.

Kalit so'zlar: konfutsiylik, innovatsion g'oyalar, ijtimoiy o'zgarish, an'ana, modernizatsiya, madaniy qadriyatlar, islohot

Annotation: This article explores the complex relationship between innovative ideas and Confucian values in shaping societal responses to change. While innovation drives modernization, Confucian philosophy emphasizes stability, tradition, and respect for established norms. The study highlights how societies influenced by Confucianism perceive change either as a necessary reform to improve moral and social order, or as a disruption of traditional values. The article further analyzes the balance between preserving cultural identity and embracing innovation in the context of global transformation. The findings suggest that societies with strong Confucian roots tend to adapt to innovation more cautiously, integrating modern ideas only when they align with established ethical and social frameworks.

Keywords: Confucianism, innovative ideas, social reform, tradition, modernization, cultural values, societal change

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi globallashuv davrida yangiliklar va texnologik taraqqiyot misli ko'rilmagan tezlikda sodir bo'lmoqda. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va yangi boshqaruv modellari butun dunyo bo'ylab ijtimoiy hayotni o'zgartirmoqda. Shu bilan birga, konfutsiylik an'analari kuchli bo'lgan mamlakatlar ushbu jarayonlarga faol qo'shilmoqda. Masalan, Xitoy, Yaponiya va Koreya

zamonaviy texnologiyalar sohasida yetakchilik qilmoqda, biroq ularning ta'lim, oilaviy qadriyatlar va jamiyat boshqaruvida konfutsiylik tamoyillari hanuz asosiy mezon bo'lib qolmoqda.

Demak, dolzarb savol shundaki: bunday jamiyatlar innovatsiyani qanday qabul qiladi? Ular an'anaviy qadriyatlarni saqlab qolgan holda yangiliklarni tatbiq etish usullarini topa oladimi? Ushbu masalani o'rganish nafaqat Sharq mamlakatlari uchun, balki butun insoniyat uchun muhim tajriba bo'lib xizmat qiladi.

Kirish

Insoniyat tarixida jamiyat taraqqiyoti va o'zgarishlar jarayoni hech qachon to'xtagan emas. Qadimdan buyon ilmiy kashfiyotlar, texnologik yutuqlar va innovatsion g'oyalar ijtimoiy hayotni o'zgartirib kelmoqda. Biroq har qanday yangilikning jamiyat tomonidan qabul qilinishi turlicha bo'lgan. Ba'zi xalqlar o'zgarishlarni tez va dadil qabul qilgan bo'lsa, boshqalar esa ularni ehtiyotkorlik bilan, an'anaviy qadriyatlarga zid kelmaydigan tarzda qabul qilishga intilgan.

Ana shunday ehtiyotkorona yondashuv konfutsiylik falsafasida yaqqol ko'rinadi. Konfutsiylik bundan 2500 yil oldin Xitoyda shakllangan bo'lib, Sharq mamlakatlarining ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy hayotiga katta ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Uning asosiy g'oyalari – an'anaga hurmat, ota-onaga sadoqat, ijtimoiy uyg'unlik, barqarorlik va axloqiy tartibni saqlashdir. Shu sababli konfutsiylik ta'siridagi jamiyatlarda innovatsion g'oyalar tezda joriy qilinmaydi, balki ular avvalo qadriyatlar mezonida sinovdan o'tkaziladi.

Bugungi globallashuv va raqamli taraqqiyot davrida bu masala yanada dolzarb tus olmoqda. Sharq mamlakatlari, xususan Xitoy, Yaponiya va Koreya texnologik rivojlanishning eng oldingi qatorida turibdi. Shu bilan birga, ular konfutsiylik qadriyatlarini ham saqlab qolmoqda. Demak, bu jamiyatlarda asosiy savol shunday: innovatsion g'oyalar ijtimoiy islohot sifatida qabul qilinayaptimi yoki ular faqat an'analar bilan uyg'un bo'lganda qo'llanyaptimi?

Ushbu maqolada aynan shu savollarga javob izlanadi. Maqolada konfutsiylik falsafasi va innovatsion g'oyalar o'rtasidagi o'zaro munosabat, jamiyatda o'zgarishga munosabat hamda islohot va urf o'rtasidagi tafovut tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Konfutsiylik falsafasi va jamiyatdagi o'zgarishlarga munosabat

Konfutsiylik jamiyatda barqarorlik, axloqiy tartib va ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlashga qaratilgan qadriyatlarga asoslanadi. Bu falsafaga ko'ra, o'zgarishlar jamiyatning ma'naviy-axloqiy poydevorini buzmasligi kerak. Shu sababli, konfutsiylik an'analari hukmron bo'lgan jamiyatlarda innovatsion g'oyalarga avvalo ehtiyotkorona yondashiladi. Yangilik kiritish zarur bo'lsa, u ijtimoiy qadriyatlar bilan uyg'un bo'lishi shart.

Masalan, Xitoyda Konfutsiylik qadriyatlari asosida ta'lim tizimi asrlar davomida shakllanib kelmoqda. Texnologiyalar rivojlangan bo'lsa ham, ta'limda "ustoz-shogird" tamoyili, kattalarga hurmat va intizom qadriyatlari saqlanib qolmoqda. Demak, innovatsiya konfutsiylik qadriyatlari bilan uyg'unlashganda qabul qilinmoqda.

2. Innovatsion g'oyalarning jamiyat rivojlanishidagi o'rni

Innovatsiya har qanday jamiyatning rivojlanishi uchun zaruriy omil hisoblanadi. U iqtisodiyotda samaradorlikni oshiradi, boshqaruvda shaffoflik yaratadi, ta'limda yangi imkoniyatlar ochadi. Shu bilan birga, innovatsiyalar jamiyatning qadriyatlari va an'analari bilan to'qnash kelganda qarshilikka uchrashi mumkin.

Sharq mamlakatlari bunga o'ziga xos yondashuvni ishlab chiqqan. Masalan, Yaponiya ikkinchi jahon urushidan keyin g'arb texnologiyalarini faol tatbiq etdi, lekin ijtimoiy hayotda konfutsiylik qadriyatlarini saqlab qoldi. Bu esa mamlakatga iqtisodiy "mo'jiza"ni yuzaga keltirish imkonini berdi.

3. Jamiyatda islohot va urf tushunchalari o'rtasidagi tafovut

Konfutsiylik falsafasida "islohot" va "urf" tushunchalari o'rtasida muhim farq bor.

Islohot (tuzatish) – jamiyatdagi muammolarni bartaraf etishga, mavjud tizimni yanada yaxshilashga qaratilgan o'zgarishlar sifatida qabul qilinadi. Agar innovatsiya jamiyatni tartibga solish, axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashga xizmat qilsa, u islohot sifatida baholanadi.

Urf (odat yoki yangilik sifatida) – jamiyatning qadriyatlarga zid bo'lgan yangiliklarni anglatadi. Agar innovatsiya barqarorlik va ijtimoiy uyg'unlikni buzsa, u urf sifatida rad qilinadi.

Demak, konfutsiylik an'analari jamiyatdagi o'zgarishlarga mezon vazifasini bajaradi.

4. Innovatsiya va konfutsiylik uyg'unligining zamonaviy misollari

Bugungi kunda Xitoyning "Raqamli iqtisodiyot" modeli, Janubiy Koreyaning texnologik innovatsiyalari, Yaponiyaning ishlab chiqarishdagi yuqori samaradorligi — bularning barchasi konfutsiylik qadriyatlari va innovatsion g'oyalar uyg'unligining amaliy natijalaridir.

Masalan: Xitoy – sun'iy intellekt va raqamli boshqaruv tizimlarini rivojlantirmoqda, biroq ta'lim va boshqaruvda konfutsiylik qadriyatlarini saqlab qolmoqda.

Janubiy Koreya – texnologik startaplar mamlakati sifatida tanilgan, lekin jamiyatda oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy tartib muhim o'rin tutadi.

Yaponiya – texnologik yetakchilikni qo'lga kiritgan bo'lsa-da, "ustoz-shogird" an'analari hanuzgacha ishlab chiqarish va ta'lim tizimining markazida turibdi.

Umumiy tahlil

Asosiy qismdan ko'rinib turibdiki, innovatsion g'oyalar va konfutsiylik

qadriyatlari o'rtasida qarama-qarshilik emas, balki muvozanat mavjud. Konfutsiylik jamiyatga o'zgarishlarni tanlash va tartibga solishda mezon beradi. Innovatsiyalar esa jamiyatni global taraqqiyotga olib chiqadi. Shunday qilib, modernizatsiya jarayoni konfutsiylik qadriyatlari bilan uyg'unlashgan holda amalga oshadi.

Xulosa: Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion g'oyalar va konfutsiylik qadriyatlari o'rtasidagi munosabat jamiyat taraqqiyotida muhim o'rin tutadi. Konfutsiylik falsafasi yangilikni inkor etmaydi, biroq uni axloqiy me'yorlar, ijtimoiy uyg'unlik va barqarorlik tamoyillari asosida qabul qiladi. Shu sababli, konfutsiylik ta'siridagi jamiyatlarda innovatsiyalar asta-sekin, ehtiyotkorlik bilan, an'anaviy qadriyatlarga zid kelmagan holda joriy qilinadi.

Sharq mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsiya va an'anani qarama-qarshi qo'yish shart emas. Aksincha, ularni uyg'unlashtirish jamiyatning barqaror va izchil rivojlanishini ta'minlaydi. Masalan, Xitoy, Yaponiya va Koreyada texnologik yutuqlar bilan bir qatorda, konfutsiylik qadriyatlari hanuz jamiyat hayotining asosiy poydevorini tashkil etmoqda.

Demak, jamiyatda o'zgarishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun innovatsiyalarni "islohot" sifatida – ya'ni tartibni mustahkamlash va ijtimoiy hayotni yaxshilashga xizmat qiladigan jarayon sifatida tatbiq etish lozim. "Urf" sifatida, ya'ni qadriyatlarga zid bo'lgan yangiliklarni esa rad etish tabiiydir.

Umumiy qilib aytganda, innovatsion g'oyalar va konfutsiylik uyg'unligi jamiyatga ikki tomonlama foyda beradi: bir tomondan, global taraqqiyotdan ortda qolmaslik imkonini bersa, ikkinchi tomondan, milliy va madaniy identitetni asrab qolishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Bellah, R. N. (2003). Confucianism and modern society. *Comparative Studies in Society and History*, 15(1), 1–21. <https://doi.org/10.1017/S0010417500006835>
2. Chen, M. J. (2008). Asian management research: Status today and future outlook. *Journal of Management Studies*, 45(1), 1–13. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6486.2007.00755.x>
3. Confucius. (1997). *The Analects*. (A. Waley, Trans.). Vintage International.
4. Elman, B. A. (2015). *Civil Examinations and Meritocracy in Late Imperial China*. Harvard University Press.
5. Fan, Y. (2000). A classification of Chinese culture. *Cross Cultural Management: An International Journal*, 7(2), 3–10. <https://doi.org/10.1108/13527600010797057>
6. Fukuyama, F. (1995). *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. Free Press.
7. Kim, Y. Y. (2017). Confucianism and modernity: A Korean perspective. *Asian Philosophy*, 27(2), 89–103. <https://doi.org/10.1080/09552367.2017.1312312>

8. Tu, W. M. (1996). Confucian traditions in East Asian modernity: Moral education and economic culture in Japan and the four mini-dragons. Harvard University Press.
9. Yao, X. (2000). An introduction to Confucianism. Cambridge University Press.
10. Zhang, L. (2014). Confucianism and modernization: A paradox of cultural identity in East Asia. *Journal of Asian Studies*, 73(3), 589–608. <https://doi.org/10.1017/S0021911814000771>
11. Karimov, I. A. (1996). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat.
12. Abduazizov, A. (2020). Innovatsion rivojlanish va an'anaviy qadriyatlar uyg'unligi. *O'zbekiston Ijtimoiy Fanlar Jurnal*, 3(2), 45–53.
13. Jo'rayev, M. (2021). Sharq falsafasi va modernizatsiya jarayonlari. *Falsafa va Hayot*, 4(1), 66–74.